

ISSN 0027-8084

УДК 808.61./62

ИНСТИТУТ ЗА СРПСКИ ЈЕЗИК САНУ

НАШ ЈЕЗИК

L/2

БЕОГРАД
2019

НАШ ЈЕЗИК

ИЗДАЈЕ

ЛИНГВИСТИЧКО ДРУШТВО у БЕОГРАДУ

УРЕЂУЈЕ

БОДИЉА ПАНЂИЋ

ГОДИНА I СВЕСКА I

БЕОГРАД

1932

НАШ ЈЕЗИК

L CB. 2

УРЕЂИВАЧКИ ОДБОР

др Рајна ДРАГИЋЕВИЋ, др Јелена ЈОВАНОВИЋ СИМИЋ,
др Весна ЛОМПАР, др Драгана МРШЕВИЋ РАДОВИЋ,
др Марина НИКОЛИЋ, др Мирослав НИКОЛИЋ,
др Борђе ОТАШЕВИЋ, др Милица РАДОВИЋ ТЕШИЋ,
др Стана РИСТИЋ, др Марина СПАСОЈЕВИЋ,
др Срето ТАНАСИЋ

Уредник
др СРЕТО ТАНАСИЋ

Секретар
др Марина Спасојевић

Ову свеску *Нашег језика* приредиле су
др Марина Николић и др Марина Спасојевић.

Рецензенти
др Марина Николић, др Владан Јовановић,
др Марина Спасојевић, др Срето Танасић

Према мишљењу Министарства за науку, технологију и развој Републике Србије
бр. 413-00-1715/2001-01 ова публикација је од посебног интереса за науку.

НАШ ЈЕЗИК, часопис за српски књижевни језик, покренуло је 1932. г. Лингвистичко друштво у Београду, на челу са Александром Белићем, који је уредио седам књига предратне серије, као и девет књига и први двоброј десете књиге у новој, послератној серији часописа. Од 1960. до 1975. г. (књ. X/3–4–XXI/1–2) уредник часописа био је Михаило Стевановић, а у периоду од 1975. до 1996. г. (књ. XXI/3–XXX) Митар Пешикан. Часопис је од 1996. до 2005. г. (књ. XXXI–XXXVI) уређивао Мирослав Николић.

Наш језик излази у две годишње свеске, које чине једну књигу. Издаје га и прима рукописе Институт за српски језик САНУ, Кнез Михаилова 36, ел. пошта: isj@isj.sanu.ac.rs, nasjzikisjsanu@gmail.com.

Штампа Планета принт, Београд

CIP – Каталогизација у публикацији
Народна библиотека Србије, Београд

81

НАШ језик / уредник Срето Танасић. – Год. 1, бр. 1 (1932/1933) – год. 8, бр. 1 (1941); Н.С. Књ. 1 (1949/1950)–. – Београд: Институт за српски језик САНУ, 1932/1933– (Београд, Планета принт).

Полугодишње
ISSN 0027-8084 = Наш језик
COBISS.SR-ID 615951

Проф. др Срето Танасић, дописни члан АНУРС

*Радове на с̄раницама овог броја
часо̄писа Наш језик колеге,
̄пријатељи и некадашњи с̄туденти
̄освећују ̄роф. др Сре̄ти Танасићу,
до̄исном члану АНУРС,
̄оводом седамдесе̄ година живо̄и
са искреним жељама за дугим живо̄ом
и не̄рекидним с̄варалаш̄вом*

НАШ ЈЕЗИК

Књига L

Св. 2 (2019)

САДРЖАЈ

Повод

- Седамдесет година живота др Срете Танасића – пола века љубави
према српскоме језику (МАРИНА Љ. СПАСОЈЕВИЋ) 1–7
- Библиографија радова др Срете Танасића
(ВЕСНА Н. ЂОРЂЕВИЋ) 9–30

Срето Танасић у српској лингвистици

- Стандардизација српског језика и језичка култура у проучавањима
Срете Танасића (МАРИНА М. НИКОЛИЋ) 31–37
- Срето Танасић против језичких манипулација
(БИЉАНА С. САМАРЦИЋ) 39–47
- Значај Танасићевих истраживања за лексикографски третман
трпног глаголског придева у Речнику САНУ
(ЈОВАНА Б. ЈОВАНОВИЋ) 49–57

Акцентологија и фонологија

- Силазни акценти на непочетним слоговима ријечи у српском
књижевном језику (МИЛОРАД П. ДЕШИЋ) 59–64
- О прозодијским аспектима риме у српској поезији
(ДРАГА С. ЗЕЦ) 65–75
- Белићеви погледи на акценте и културу говора у часопису *Наш
језик* из данашње перспективе (АЛЕКСАНДРА Р. ЛОНЧАР
РАИЧЕВИЋ, МАРИНА С. ЈАЊИЋ) 77–85
- О неким спорним рефлексима *jaīa* (САЊА М. КУЉАНИН) 87–93

Морфологија и творба речи

- О архаизмима у српском језику, посебно граматичким
(ПРЕДРАГ Ј. ПИПЕР) 95–107

Прелазни карактер префиксоида у савременом српском језику (РАЈНА М. ДРАГИЋЕВИЋ)	109–116
Морфолошка средства којима се појачава или ослабљује значење мотивне речи у творби (нацрт за једну могућу морфологију градуабилности) (МИРЈАНА К. ИЛИЋ)	117–122
Статус лексеме <i>сам</i> у савременом српском језику (АНА М. ЈАЊУШЕВИЋ ОЛИВЕРИ)	123–129
Узвици у служби других врста речи у српском језику (ИВАНА В. ЛАЗИЋ-КОЊИК)	131–139
Експресивна вредност збирних именица које означавају етничке, националне, верске групе (ДРАГАНА Ј. ЦВИЈОВИЋ)	141–150
О могућим семантичким дистинкцијама глаголских именица у српском језику <i>јризнање</i> : <i>јризнавање</i> , <i>јридружијење</i> : <i>јридруживање</i> и сл. у контексту актуелне политике (МАРИНА Љ. СПАСОЈЕВИЋ)	151–159
Видско парњаштво и акционалност (префикс <i>за-</i>) (ВЕСНА Н. ЂОРЂЕВИЋ)	161–168

Синтакса и семантика

О двјема спорним конструкцијама у српском језику (<i>за</i> + инфини- тив и <i>за</i> + акузатив у значењу одређивања правца кретања) (БРАНИСЛАВ М. ОСТОЈИЋ)	169–176
Значење и контекст: неки проблеми око значења и употребе гла- голских личних облика (РАДОЈЕ Д. СИМИЋ, ЈЕЛЕНА Р. ЈОВАНОВИЋ СИМИЋ)	177–187
О реченицама са спојем <i>а</i> и <i>у</i> у везничкој позицији (МИЛОШ М. КОВАЧЕВИЋ)	189–196
Синтаксичке конструкције ‘глагол + <i>ми се</i> ’ у српском језику (ДИМКА В. САВОВА)	197–204
О једној посебној контрафактивној конструкцији у српском језику (ЉУДМИЛА В. ПОПОВИЋ)	205–220
Синтакса и семантика предикатског израза <i>јјознајти (се)</i> (ВЛАДИСЛАВА Ж. РУЖИЋ)	221–236
О предлогу <i>јјоврх</i> (ДУШКА Б. КЛИКОВАЦ)	237–258
Синтакса и семантика предлога <i>јјри</i> (ИВАНА Н. АНТОНИЋ)	259–268
О српском глаголу <i>јјријти</i> (НАДА Л. АРСЕНИЈЕВИЋ)	269–280
Значењски ресурси функционалних глагола: на примеру предик- ката ‘сукобити се’ (МИЛИВОЈ Б. АЛАНОВИЋ)	281–288
Утицај полипрефиксације глагола на њихово синтаксичко окружење (МИЛИЦА Љ. СТОЈАНОВИЋ)	289–295
О (лексичко-граматичким) значењима глаголских речи (ИВАНА Р. ЈОВАНОВИЋ)	297–306

Негација као језичка категорија – општи осврт (ЈЕЛЕНА Л. ПЕТКОВИЋ)	307–314
Један тип безличних реченица у српском и руском (у контексту језичке слике света) (БИЉАНА Ж. МАРИЋ)	315–322
Асиндетске структуре с концесивним значењем у савременом српском језику (МИЈАНА Ч. КУБУРИЋ МАЦУРА)	323–334
О употреби израза <i>један/једно с другим</i> и <i>једна с другом</i> у српском језику (ИВАНА З. МИТИЋ)	335–342
Линеаризација протосоцијативних и псеудосоцијативних кон- струкција у српском језику (МАРИЈА М. ОПАЧИЋ)	343–351
Императив као маркер неочекиваности (ДРАГАНА М. КЕРКЕЗ) ..	353–359
Статус финалних реченица у <i>Зборницима закона и уредбених указа</i> из пете деценије 19. века (ЈЕЛЕНА М. ПАВЛОВИЋ ЈОВАНОВИЋ)	361–368

Лексикологија, лексикографија и терминологија

Рјечници као средство успостављања ауторитета (ДАНКО М. ШИПКА)	369–386
Слов'янска терминологија кінца ХХ – початку ХХІ століть у діалози традиційної та електронної бібліографії (ВІКТОРИЈА Л. ІВАЩЕНКО)	387–397
Нова лексика у области туризма у савременом српском језику (ЂОРЂЕ Р. ОТАШЕВИЋ)	399–408
Саобраћајна терминологија у савременом српском језику (ГОРДАНА Д. ДИМКОВИЋ ТЕЛЕБАКОВИЋ)	409–418
Винаверове крушке <i>крусиџуменка</i> и <i>бергамка</i> и ријеч-двјије по- водом њих (НЕЂО Г. ЈОШИЋ)	419–427
Називи за печурке у српским народним говорима (МАРИНА С. ЈУРИШИЋ, ЈЕЛЕНА Д. ЈАНКОВИЋ)	429–439
Турцизми у 20. тому Речника САНУ (МАРИЈА С. БИНЂИЋ) ..	441–448
Прилог опису семантике придева <i>йразан</i> (НАТАША М. МИЛАНОВ)	449–456
Једно запажање о прилогу <i>вуковски</i> у српском језику (ИРЕНА Р. ЦВЕТКОВИЋ ТЕОФИЛОВИЋ)	457–463

Стилистика

Превођење као креативни и лингвистички изазов у савременом српском језику (НЕНАД Б. ВУКОВИЋ)	465–471
О стилистичким особинама Андрићева наратива у роману <i>На Дрини ћуџрија</i> (ГАЛИНА Г. ТЈАПКО)	473–485
Заграде у Андрићевим романима (БРАНКО Ђ. ТОШОВИЋ)	487–494

Суфикси <i>-ица</i> и <i>-ка</i> у језику Петра Кочића (ДРАГО В. ТЕШАНОВИЋ, ДРАГАНА Д. ЛАЗИЋ)	495–506
Индивидуална лексика у дјелу Исидоре Секулић (творбено- -семантичке одлике именица) (ВЕСЕЛИНА В. ЂУРКИН)	507–520
„Унутрашњост“ поетонима <i>Тигар</i> Бранка Топића (МИРЈАНА Н. СТОЈИСАВЉЕВИЋ)	521–527
(Не)референцијалност антецедента релативних клауза у песми „Он“ Сунчице Денић (ТАЊА З. РУСИМОВИЋ)	529–540

Прагматика

О пружању утехе саговорнику у говору свакодневне комуникације (БОЈАНА С. МИЛОСАВЉЕВИЋ)	541–550
Реторичка структурална теорија и реализација елементарних јединица дискурса на примеру онлајн коментара у српском и руском језику (РАДОСЛАВА М. ТРНАВАЦ)	551–570

Дијалектологија

О једној старој падежној конструкцији у говору источнобосан- ских Ера – генитив издвајања из скупине (СЛОБОДАН Н. РЕМЕТИЋ)	571–576
Третман полисемије и хомонимије у дијалекатским речницима (МАРТА Ж. БЈЕЛЕТИЋ)	577–585
Језичке крхотине и дијалекатски речник (НЕДЕЉКО Р. БОГДАНОВИЋ)	587–593
Говори Црне Горе у основици српског књижевног језика (МИОДРАГ В. ЈОВАНОВИЋ)	595–603
Западнобоснијска диалектна лексика в общесербском контек- сте (на примере говора Манячи) (ЕКАТЕРИНА И. ЯКУШКИНА)	605–613
Неке позајмљенице у коларској терминологији говора Карашева (МИХАЈ Н. РАДАН, МИЉАНА-РАДМИЛА М. УСКАТУ)	615–626
О акценту као прилогу очувању дијалекта (ЈОРДАНА С. МАРКОВИЋ)	627–636
Репартиција рефлекса вокалног <i>л</i> у говорима Лужнице и Пирота (ЉУБИСАВ Н. ЂИРИЋ)	637–644
Рефлекси финалног <i>л</i> у лексеми <i>заова</i> у говорима призренско- -тимочке дијалекатске зоне (АНА Р. САВИЋ-ГРУЈИЋ)	645–653
Вокалске редукције у говору Бастаса (ДРАГОМИР В. КОЗОМАРА)	655–662
О приступима у досадашњим истраживањима синтаксе падежа у херцеговачко-крајишким говорима (ЗОРАН М. СИМИЋ)	663–677

Циљне (намерне, финалне) реченице у сиринићком говору (РАДИВОЈЕ М. МЛАДЕНОВИЋ, БОЈАНА М. ВЕЉОВИЋ)	679–685
Вербализација концепта <i>здравље</i> у тимочко-лужничким говорима (ТАЊА З. МИЛОСАВЉЕВИЋ)	687–694

Ономастика

Marginalia onomastyczne (ZUZANNA V. TOPOLINSKA)	695–698
О релационим микропонимима у Рађевини (МИРЈАНА С. ПЕТРОВИЋ-САВИЋ)	699–705
Прилог реконструкцији ојконима <i>Вогошћа</i> (ЈЕЛЕНА В. ЈАЊИЋ)	707–714

Социолингвистика

Linguistic Ideology and the Art of Re-Edition on the Second Edition of Ioann Rajić's <i>History of Various Slavic Peoples</i> (1823) (МОТОКИ У. НОМАЧИ)	715–725
Знање студената о ауторству наших правописа (ВЕЉКО Ж. БРБОРИЋ)	727–735
Стандардни и матерњи језик из другачије перспективе (НАТАША Б. КИШ)	737–744
О уништеном писаном наслеђу на Косову и Метохији (на при- меру сачуваног дела једне породичне архиве) (МИТРА М. РЕЉИЋ)	745–752

Лингвокултурологија

Сложенице са именицом <i>вода</i> у српским народним говорима и српској култури (СОФИЈА Р. МИЛОРАДОВИЋ, ВЛАДАН З. ЈОВАНОВИЋ)	753–763
„Богатство“ – конвенционални суд у систему вредности у срп- ском језику и култури (НАТАША С. ВУЛОВИЋ)	765–772
Стереотип о Ери (ДАНИЈЕЛА С. СТАНИЋ)	773–781

Граматографија

Српско-рускословенски међуодноси у српским граматикама рускословенског језика прве половине 19. века (НАЈДА И. ИВАНОВА)	783–790
<i>Србска Грамаџика за гимназијалну младежъ Княжесѣтва Срѣје</i> Владимира Вујића (1856) (МИЛОШ Ћ. ОКУКА)	791–802

Библиографија

Преглед библиографија објављених у часопису <i>Наш језик</i> (АНА В. ГОЛУБОВИЋ)	803–811
--	---------

УДК 811.163.41'271-057.874(497.113)
811.163.41'242

Оригинални научни рад
Примљено 28. новембра 2019. г.
Прихваћено 16. децембра 2019. г.

НАТАША Б. КИШ*
(Универзитет у Новом Саду,
Филозофски факултет,
Одсек за српски језик и лингвистику)**

СТАНДАРДНИ И МАТЕРЊИ ЈЕЗИК ИЗ ДРУГАЧИЈЕ ПЕРСПЕКТИВЕ

Циљ рада јесте да се утврди како средњошколци одређују појмове *мајерњи* и *сјандардни језик*, као и да се укаже на ставове о улози, статусу и симболичкој вредности стандардног српског језика међу припадницима овог дела говорне заједнице.

Кључне речи: стандардни језик, матерњи језик, језичка култура, ставови, социолингвистика, српски језик.

1. Два варијетета *мајерњи* и *сјандардни језик* имају важно место у модерним друштвима, а њихово одређење варира у мањем или већем степену у зависности од критеријума на основу којих се дефинишу, али и од типа културе и друштвених параметара релевантних у некој говорној заједници. Овом приликом желели смо да утврдимо како ове појмове размеју и одређују представници средњошколске популације, какве ставове имају у вези са улогом и симболичком вредношћу стандардног српског језика у нашем друштву.

Истраживање, у којем је учествовало 88 ученика једне новосадске гимназије,¹ спроведено је у виду анонимне анкете. Анкета се састојала

* natasakis14@gmail.com

** Овај рад је настао у оквиру пројекта *Сјандардни српски језик: синтаксичка, семантичка и прагматичка истраживања* (бр. 178004), који финансира Министарство просвете, науке и технолошког развоја Републике Србије.

¹ Ученичка популација укључена је у ово истраживање због чињенице да се стандарднојезичка норма усваја првенствено у основној и средњој школи.

u svim njihovim funkcijama (od proizvodnje do umetnosti, od privatnog života pojedinca do njegove javne društvene delatnosti, od obrazovanja do nauke, od trgovine do novinarstva, itd.). Standardni jezik, međutim, pod određenim uslovima može da postane i važan elemenat u spisku nacionalnih obeležja kolektiva koji se njime služi...“ (Радовановић 1986: 196).

У самој анкети није прављена разлика између термина *књижевни* и *сīандардни* језика будући да се ученици у основној и средњој школи не баве процесом стандардизације и с обзиром на то да постоји терминологска традиција, карактеристична за словенске језике, а по којој се термин *књижевни језик* схвата шире од језика књижевности, и блиско значењу *сīандардни језик* (Пипер–Клајн 2013: 5).⁶

3.1. Истраживање показује да су два параметра релевантна приликом одређења појма стандардног језика: *кодификованост*, односно усклађеност са експлицитном нормом и *домен ујојребе*.

3.1.1. Ученици овај идиом одређују као граматички и правописно *јравилан* језик (19,7% добијених одговора),⁷ идиом без жаргона (10,7% одговора), без страних речи (2,7%) и без дијалектизама (1,8%). Само два ученика одређују га према *функцији* коју обавља у друштву као језик за писмено изражавање (1,8%).

3.1.2. Највећи проценат испитаника дефинише *сīандардни* језик према *доменима* његове употребе, и то као идиом који се користи у књижевности (18,85%), у формалним ситуацијама (12,6%) и у школи, односно образовању (11,6%).

У одговорима на питање када се овај идиом обавезно мора користити уочава се да се појам *сīандардног* језика изједначава са појмом *службеног*: према 25,4% одговора стандардни језик се првенствено употребљава у званичним државним институцијама – у државним/градским установама, у званичним/правним документима, то је језик закона, владе и језик политике, државни језик, и обавезан је у службеним/формалним дешавањима; у 24,8% одговора он се везује за школу, притом само 3,1% одговора упућује на то да се његова употреба повезује са писањем састава на часовима српског језика; у 10,6% ситуација уочава се да ученици сматрају стандардни језик обавезним у литератури, односно у књижевним делима; у 7,4% одговора наводи се да је обавезан у медијима, на телевизији и у штампи. Ипак, одговори средњошколаца указују на потребу разликовања *јавне службене* и *јавне*

⁶ Термин *сīандардни језик* није близак ученицима, на шта упућује податак да у њиховим одговорима ниједном није употребљен овај термин, већ искључиво *књижевни језик*.

⁷ Наведени проценти изводе се на основу укупног броја добијених одговора на питање шта значи појам књижевни или стандардни језик.

нeслужбeнe употребe језика. Ранко Бугарски наводи да граница између ова два типа употребе језика није јасно утврђена и да се „generalno може рећи да је службена употреба онај нарочито важи и меродавни segment јавне употребе који на неки начин носи државни печат. То су пре свега званични документи државе и њених органа, као и парадржавних институција у администрацији, образовању, судству, медијима и др. Nasuprot tome, приватна штампа, предавања, позоришне представе, филмови itd. припадају јавној али неслужбеној употреби“ (2005: 85). Тако 17,8% одговора испитаника стандардни језик везује за употребу на јавним местима, фестивалима, конференцијама, културним манифестацијама, за њих је то идиом који се обавезно употребљава у јавним обраћањима, у комуникацији код доктора, на послу, интервјуима за посао, на пословним састанцима, у науци и сл. Надаље, одговори ученика јасно показују и да праве разлику између јавне и приватне комуникације. Као илустрацију издвојићемо један од одговора у којем се каже да се стандардни језик употребљава „у свим ситуацијама, сем у разговору са пријатељима, породицом“. Веома је интересантно да само два ученика сматра да је то идиом који се мора употребљавати увек, односно у свим облицима јавног и приватног комуницирања.

3.1.3. Овај део истраживања показује да ученици добро разумеју појам стандардног језика, те да су свесни његове полифункционалности, али притом не уочавају да су заправо сви варијетети одређени доменима употребе, које су у одговорима засебно наводили, обухваћени појмом стандардни језик. Ретки су одговори који обухватају све, или готово све најважније домene његове употребе: „Језик који је установљен граматичким правилима, општеприхваћен у књижевности, документацији и говору“; „У формалним, свакодневним ситуацијама и у свакој врсти књижевног дела.“

3.2. Други део истраживања имао је за циљ да покаже како средњошколци вреднују стандардни језик, како схватају његову позицију у улогу у друштву, и какве ставове имају према говорницима који не поштују норму.⁸

Видели смо да су ученици у отвореним питањима у упитнику одредили ситуације и домene живота у којима се стандардни језик обавезно употребљава и да притом овај идиом не сматрају кодом који се употребљава у свакодневној, приватној комуникацији. Међутим,

⁸ Други део анкете заснива се на анализи ставова према Ликертовој петостепеној скали, а резултати су добијени квантитативном анализом и представљају фреквенцију оцена ставова. У подбелешкама биће навођени комплетни статистички подаци у вези са конкретним ставовима.

већина испитаника (69%) изјаснила се да увек настоји да користи стандардизовани облик језика.⁹ Са тврдњом да у *свакодневним животињим ситуацијама (разговор у породици, са пријатељима, на тренингу) размишља док говори о томе шта је правилно, а шта неправилно* рећи слаже се 62% ученика,¹⁰ док 86% њих тврди да ће проверити како се нешто пише уколико нису сигурни.¹¹ Заправо, већина ученика подржава став да би се у свим доменима употребе језика, од приватне до јавне службене, на пијаци, у банци, на утакмицама, у ресторанима и код лекара, требало придржавати прописане норме.¹²

Ако пођемо од концепта културе говора¹³ који подразумева идеале *правилности* и *чистоће* језика, видећемо да се као непожељни елементи у стандардном језику првенствено издвајају *жаргони*, док свега неколико испитаника издваја *дијалектизме* и *сиране речи*. Истраживање показује да средњошколци имају подељене ставове о жаргонизмима и о самом жаргону. Жаргон као варијетет не сматрају делом стандардног језика, на шта упућује став да га не треба користити на часовима или у комуникацији са старијим и непознатим особама (то је став 91% ученика),¹⁴ а висок је и проценат оних који сматрају да би било неоправдано његово уношење у језик школских уџбеника ради лакшег савладавања градива.¹⁵ С друге стране, сматрају да овај социолекат јесте важан део сваког језика (став 63% ученика),¹⁶ што имплицира да када говоре о језику као примарном комуникацијском средству, заправо не мисле на његов стандардизовани облик.

Сличан став имају средњошколци и према употреби страних речи. Иако их у свакодневној приватној комуникацији често користе,¹⁷

⁹ Уопште се не слажем: 3%; не слажем се: 13%; немам став о томе: 15%; слажем се: 46%; потпуно се слажем: 23%.

¹⁰ Уопште се не слажем: 5%; не слажем се: 23%; немам став о томе: 10%; слажем се: 42%; потпуно се слажем: 20%.

¹¹ Уопште се не слажем: 0%; не слажем се: 5%; немам став о томе: 9%; слажем се: 33%; потпуно се слажем: 53%.

¹² Уопште се не слажем: 6%; не слажем се: 11%; немам став о томе: 20%; слажем се: 30%; потпуно се слажем: 33%.

¹³ О ширем, социолингвистичком концепту језичке културе и о култури говора као једног од њених сегмената видети у: Бугарски 1996, 1997, 2001, 2005.

¹⁴ Уопште се не слажем: 1%; не слажем се: 0%; немам став о томе: 8%; слажем се: 27%; потпуно се слажем: 64%.

¹⁵ Уопште се не слажем: 16%; не слажем се: 20%; немам став о томе: 26%; слажем се: 23%; потпуно се слажем: 15%.

¹⁶ Уопште се не слажем: 1%; не слажем се: 6%; немам став о томе: 30%; слажем се: 36%; потпуно се слажем: 27%.

¹⁷ Уопште се не слажем: 6%; не слажем се: 23%; немам став о томе: 22%; слажем се: 31%; потпуно се слажем: 18%.

ученици наводе да стране речи нису део стандардног језика. Чак 51% испитаника мисли да их не треба користити на часовима, док 64% сматра да стране речи и жаргони, који су део њиховог свакодневног говора, не треба употребљавати ни у домену јавне неслужбене употребе језика, нпр. код лекара. Постоји могућност да општи став о томе како су управо стране речи узрочници лошег стања језичке културе код наших испитаника изазива формирање крајње супротних ставова према овом делу лексикона. С једне стране, половина испитаника сматра да је српски језик угрожен због употребе страних речи.¹⁸ С друге стране, средњошколци мисле да је употреба позајмљенице ипак неопходна у сваком језику,¹⁹ те да могу разликовати речи према њиховом пореклу.²⁰ Међутим, према истраживању чак 93% ученика не идентификује тачно већ интегрисане позајмљенице које су постале део општег лексичког фонда. Овакви резултати упућују на то да би се у школама морало више пажње посветити процесу језичког позајмљивања, степену одомаћености и степену адаптираности позајмљеница, позитивним и негативним аспектима овог процеса у контексту језичке културе и неговања стандардног језика.

Наше истраживање, иако засновано на релативно малом узорку, може бити показатељ одређених тенденција и у вези са односом стандардног језика и дијалеката. Наиме, испитаници имају веома позитиван став према чувању дијалекатских елемената у приватној комуникацији сматрајући их индикаторима личног и групног идентитета. Тако се већина ученика слаже са тврдњом да свако у свом говору треба да чува језичке особине града или регије из које долази.²¹ Међутим, када се ради о стандардном језику и његовој употреби у школству, образовању и у медијима, став испитаника је нешто другачији. Овога пута подједнак је проценат оних који сматрају да дијалекатске црте не треба да улазе у стандардни језик и оних супротног мишљења.²²

3.3. Још један важан задатак овог истраживања био је да покаже како средњошколци вреднују стандардни језик. Предуслов за очување

¹⁸ Уопште се не слажем: 5%; не слажем се: 23%; немам став о томе: 10%; слажем се: 42%; потпуно се слажем: 20%.

¹⁹ Уопште се не слажем: 5%; не слажем се: 23%; немам став о томе: 30%; слажем се: 34%; потпуно се слажем: 8%.

²⁰ Уопште се не слажем: 1%; не слажем се: 9%; немам став о томе: 13%; слажем се: 45%; потпуно се слажем: 32%.

²¹ Уопште се не слажем: 1%; не слажем се: 6%; немам став о томе: 27%; слажем се: 36%; потпуно се слажем: 30%.

²² Уопште се не слажем: 12%; не слажем се: 23%; немам став о томе: 32%; слажем се: 22%; потпуно се слажем: 11%.

стандардног језика јесте свест о постојању језичке норме као и свест о огрешењу о норму. Средњошколци у високом проценту тврде да уочавају грешке које се праве како у стандардном језику, као еквиваленту језика јавне комуникације, тако и у приватном говору. Чак 83% ученика примећује језичке грешке код својих пријатеља, наставника, на телевизији,²³ а већина има обичај да својим пријатељима на њих скреће пажњу.²⁴ Према говорницима који се не придржавају језичке норме у приватној комуникацији негативан став има готово половина ученика, а када је у питању језик медија, 76% ученика сматра оне који праве различите језичке грешке необразованим и без потребне језичке културе, док само 7% види у томе природност и опуштеност.

Сасвим другачији однос имају ученици према комуникацији на друштвеним мрежама на интернету. У тој врсти комуникације сасвим су уобичајена и прихватљива огрешења о језичку норму,²⁵ штавише 56% ученика сматра да се то догађа зато што *говорници на друштвеним мрежама иишу онако како иначе говоре*²⁶ и они у томе не виде ништа лоше. Закључак је да ову врсту комуникације доживљавају као приватну, без обзира на бројне карактеристике јавне комуникације, и потврђују став да је приватна комуникација знатно мање обавезујућа у погледу поштовања нормативних принципа.

4. На самом крају можемо закључити да средњошколци, као будући носиоци језичке културе, итекако добро схватају појам, улогу и симболичку вредност стандардног језика, а резултати спроведеног истраживања указују на то да књижевни односно стандардни језик ужива отворени престиж међу представницима овог дела говорне заједнице, што је у основи гаранција његовог очувања.

ЛИТЕРАТУРА

- Бугарски 1991: Ranko Bugarski, *Uvod u opštu lingvistiku*, Beograd: Zavod za udžbenike i nastavna sredstva – Novi Sad: Zavod za izdavanje udžbenika.
 Бугарски 1996: Ranko Bugarski, *Jezik u društvu*, Beograd: Čigoja štampa.
 Бугарски 1997: Ranko Bugarski, *Jezik u kontekstu*, Beograd: Čigoja štampa.

²³ Уопште се не слажем: 1%; не слажем се: 5%; немам став о томе: 11%; слажем се: 42%; потпуно се слажем: 41%.

²⁴ Уопште се не слажем: 6%; не слажем се: 10%; немам став о томе: 15%; слажем се: 34%; потпуно се слажем: 35%.

²⁵ Уопште се не слажем: 9%; не слажем се: 13%; немам став о томе: 28%; слажем се: 26%; потпуно се слажем: 24%.

²⁶ Уопште се не слажем: 8%; не слажем се: 18%; немам став о томе: 18%; слажем се: 31%; потпуно се слажем: 25%.

- Бугарски 2001: Ranko Bugarski, *Lica jezika. Sociolingvističke teme*, Beograd: Čigoja štampa.
- Бугарски 2005: Ranko Bugarski, *Jezik i kultura*, Beograd: Čigoja štampa.
- Пипер–Клајн 2013: Предраг Пипер, Иван Клајн, *Нормативна граматика српског језика*, Нови Сад: Матица српска.
- Радовановић 1986: Milorad Radovanović, *Sociolingvistika*, Novi Sad: Književna zajednica Novog Sada, Dnevnik.
- Радовановић 2004: Milorad Radovanović, *Planiranje jezika i drugi spisi*, Sremski Karlovci – Novi Sad: Izdavačka knjižarnica Zorana Stojanovića.
- Скутнаб-Кангас 1991: Tove Skutnab-Kangas, *Bilingvizam da ili ne*, Beograd: Zavod za udžbenike i nastavna sredstva.
- Шкиљан 1987: Dubravko Škiljan, *Pogled u lingvistiku*, Zagreb: Školska knjiga.

Nataša B. Kiš

STANDARD LANGUAGE AND MOTHER TONGUE FROM A DIFFERENT PERSPECTIVE

S u m m a r y

The aim of this paper is to identify how high school students define the concepts of the *mother tongue* and *standard language*, as well as to indicate their attitudes towards the role, status and symbolic value of standard Serbian among members of this part of the speech community. The results show that the students are able to understand the concept of the *standard language* and its multifunctional nature, as well as that this variety is prestigious in this part of the speech community.

Keywords: standard language, mother tongue, linguistic culture, attitudes, sociolinguistics, Serbian.